

Justitiedepartementet
Enheten för familjerätt och allmän förmögenhetsrätt

Riksföreningen JAG
Box 16145
103 23 Stockholm

Ju2021/01883
YTTRANDE
2021-10-07

Betänkandet Gode män och förvaltare – en översyn (SOU 2021:36)

Riksföreningen JAG

Riksföreningen JAGs medlemmar har flera stora funktionsnedsättningar varav en avser den intellektuella förmågan. I medlemskretsen ingår både barn och vuxna. De allra flesta av oss behöver på grund av våra funktionsnedsättningar stöd i att fatta beslut och göra val i livet. Vi har också ett mycket omfattande och kvalificerat behov av stöd och service i vardagen. Riksföreningen JAG är en ideell förening med statsbidrag, och vi hör till den internationella Independent Living-rörelsen.

För Riksföreningen JAGs medlemmar är tillgången till ett personligt och gott beslutsstöd en nödvändig förutsättning för självbestämmande, självständighet och delaktighet, livet igenom. Vi ser godmanskaret som ett personligt hjälpmedel i vårt eget beslutsfattande istället för i första hand ett samhälleligt skydd och omhändertagande. Reglerna om ställföreträdarskap är därför mycket viktiga för oss. Vi anser att regelverket behöver moderniseras, men tidigare utredningar på området har gjort oss besvikna då de har präglats av en förlegad syn på personer med funktionsnedsättning som objekt snarare än subjekt, och knappast ett rättighetsperspektiv. Den nu aktuella utredningen är annorlunda. Vi uppfattar att utredaren strävat mot ett godmansinstitut med högre ambitionsnivå. Det är positivt att utredaren med sina förslag vill stärka den enskildes inflytande, poängtera vikten av självbestämmande och rättssäkerhet för huvudmännen och av kvalitet och kompetens hos gode män och överförmyndare. Förändringarna skulle ge en bättre överensstämmelse med den syn på personer med funktionsnedsättningar som subjekt och rättighetsbärare, som kommer till uttryck bl.a. i det nationella målet för funktionshinderspolitiken, lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och inte minst FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD).

Riksföreningen JAGs synpunkter på förslagen

7.4.1 Stärkt skydd för uppgifter om huvudmannen

Riksföreningen JAG ställer sig tveksam till förslaget att begränsa huvudmannens nära anhörigas rätt att ta del av handlingar som finns hos överförmyndaren jämfört med idag. Visserligen är huvudmannens intresse av integritetsskydd befogat. Å andra sidan menar vi att det är viktigt att anhöriga kan upptäcka och larma om brister i god mans utförande av uppdraget. Enligt vår uppfattning bör detta intresse i detta fall väga tyngre än huvudmannens intresse av integritetsskydd eller skydd mot sina anhöriga.

15.6.1 Anställda ställföreträdare ska kunna förordnas när det är nödvändigt med hänsyn till den enskildes intressen.

Riksföreningen JAG ser risker med förslaget att anställda ställföreträdare ska kunna förordnas i särskilda fall. Vi befarar att möjligheten kan komma att överutnyttjas av kommunerna till skada för huvudmännen. Enligt vår erfarenhet föredrar kommunernas överförmyndare i allmänhet ”professionella” eller ”neutrala” gode män och förvaltare, då dessa inte är lika benägna som engagerade privatpersoner att ställa krav på kommunen för sin huvudmans räkning, och dessutom är administrativt vana. Denna inställning gör att kommunerna kan frestas att använda den föreslagna regeln i fler situationer än avsett.

Vi delar fullt ut utredarens uppfattning att ställföreträdaruppdraget så långt som möjligt ska vara ett lekmanuppdrag, att det ideella uppdraget normalt är till fördel för huvudmannen och att professionalisering av uppdraget ska undvikas. Vi inser samtidigt att det ibland är svårt att hitta personer som är villiga och kompetenta att ta vissa uppdrag, åtminstone kan det ta tid. Såsom utredarens förslag är formulerat lämnas dock ett alltför stort handlingsutrymme för kommunerna. Riksföreningen JAG vill understryka att förutsättningarna för anlitan av en anställd ställföreträdare måste specificeras mer tydligt i regelverket.

22.7.1 Överförmyndaren ska besluta i ärenden om godmanskap enligt 11 kap. 4 § föräldrabalken

Riksföreningen JAG har allvarliga invändningar mot förslaget att lägga över prövningen av otvistiga ärenden om godmanskap från domstol till överförmyndare. Vi anser att det vore direkt olämpligt. Enligt vår erfarenhet har överförmyndarna i landet en mycket varierande kompetens. Det är inte ovanligt att få felaktig information, mötas av ifrågasättande och en bristande respekt för regelverket. Det är mot den bakgrunden vi menar att den föreslagna ändringen skulle ge en bristande rättssäkerhet för enskilda personer i behov av ställföreträdare. Att överförmyndarens beslut skulle vara överklagbart förändrar inte vår inställning.

Övriga förslag

Riksföreningen JAG ställer sig positiv till de övriga förslagen. Vi välkomnar särskilt de förslag som syftar till ett ökat hänsynstagande till huvudmannens vilja och välbefinnande, bättre insyn för huvudmannen i ställföreträdarens verksamhet, en större tydlighet om vad uppdraget innefattar, ökad

information och stöd från överförmyndaren till huvudmän, utbildning till ställföreträdare, stärkt kompetens hos överförmyndarna, ökad digitalisering av administrationen och ett nationellt ställföreträdarregister.

Sammanfattningsvis anser vi att utredningen har visat på lösningar på flera av de nuvarande problemen och bristerna inom området ställföreträdarskap. Med undantag för de tre förslag vi har kritiserat ovan tillstyrker vi utredningens förslag och har förhoppningar om att de ska leda en bit på vägen mot jämlika levnadsvillkor för medborgare med intellektuell funktionsnedsättning.

Riksföreningen JAG,

Magnus Andén, ordförande
genom Cecilia Blanck, god man